

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

Co ovlivňuje rozhodnutí mladých žen mít nebo nemít děti?

Vedoucí práce: RSDr. Ján Mišovič, CSc.

Autor práce: Petra Vebrová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: IV.

2007

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

10. prosince 2007

Děkuji vedoucímu bakalářské práce RSDr. Jánu Mišovičovi, CSc. za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce

OBSAH

ÚVOD.....	6-7
1 K okolnostem populačního vývoje po roce 1989.....	8
1.1 Okolnosti života v totalitním systému.....	8-9
1.2 Charakteristické rysy životních strategií po roce 1989.....	9-10
1.3 Dopady populačního vývoje do věkové struktury.....	10-11
1.4 Vývoj porodnosti.....	11-12
1.4.1 Srovnání s některými evropskými zeměmi.....	12
1.5 Populační prognóza.....	13
2 Rodinná politika jako podpora rodičovství.....	14
2.1 Definice rodinné politiky.....	14
2.2 Typologie rodinné politiky.....	14-15
2.3 Charakteristika rodinné politiky.....	16
2.4 Cíle a opatření současné rodinné politiky.....	17
2.4.1 Slučitelnost profesních a rodinných rolí.....	17-18
3 Formy rodinného života.....	19
3.1 Manželství.....	19
3.2 Nesezdané soužití.....	19-20
3.3 Neúplné rodiny.....	20
3.4 Jednotlivci.....	21
3.5 Charakteristika rodinného soužití v postmoderní společnosti.....	21-22
4 Sociálně-ekonomická situace mladých lidí.....	23
5 Postavení dítěte v postmoderní společnosti.....	24
6 Bezdětnost jako úděl či volba.....	25
6.1 Dobrovolná bezdětnost.....	25-26
6.1.1 Akceptace bezdětnosti ve společnosti.....	26-27
6.2 Nedobrovolná bezdětnost.....	27-28
Praktická část.....	29
1 Cíl výzkumu.....	29
1.1 Výzkumné otázky.....	29

2 Výzkumný soubor.....	29-30
2.1 Technika sběru dat a metodika.....	30
3 Získané výroky.....	30
3.1 Vliv ekonomického zajištění.....	30-31
3.2 Faktor manželství.....	32
3.3 Úloha rodinné (sociální) politiky.....	33
3.4 K dobrovolné bezdětnosti.....	34-35
ZÁVĚR.....	36-37
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	38-40
ABSTRAKT.....	41
ABSTRACT.....	42

Úvod

Porodnost v České republice klesá. Je to tím, že se ženy začaly orientovat více na jiné složky svého života než je rození dětí? Nebo je to způsobeno nepříznivým klimatem vůči dětem ve společnosti? V dnešní době se již děti nerodí zvláště za účelem zajištění rodičů ve stáří. Narození dítěte již také nebývá „dílem náhody.“ Dítě se stalo pro většinu žen jedním ze zásadních (plánovaných) rozhodnutí v jejich životě. Chtějí se mu věnovat, pečovat o něj, opravdu do tohoto vztahu investovat, uspokojit všechny jeho potřeby. A samozřejmě uspokojit i potřeby vlastní, zvláště ty citové.

Předpokládám, že se ve svém životě před tímto rozhodnutím také ocitnu. Mám osobní zkušenosti s hlídáním dětí. Vím, alespoň zhruba, co každodenní péče o dítě obnáší. A zatím si neumím představit, že by se tento způsob života stal součástí toho mého. Proto jsem si pro svou práci vybrala téma, co ženy při jejich rozhodnutí mít (nebo nemít) děti ovlivňuje.

Cílem práce je nastínit, jaké faktory mohou ovlivňovat rozhodování mladých žen mít nebo nemít dítě, co považují při svém rozhodování za důležité. Dalším cílem je přiblížit současnou situaci ve společnosti, zjistit, do jaké míry je příznivá a nakloněna případnému mateřství. Ve své práci nemohu postihnout všechny intervenující faktory, ani jeden z nich vyzdvihnout jako stěžejní. Chci se proto zabývat těmi, z mého pohledu, základními oblastmi.

Práce obsahuje teoretickou i praktickou část. První kapitola teoretické části se zabývá základními údaji o české populaci – zvláště vývojem porodnosti – a zásadními změnami, které proběhly po roce 1989. Další kapitola se zmiňuje o rodinné politice, která by mohla mít na rozhodování ženy vliv, ačkoliv si nemyslím, že se jedná o vliv přímý. Rodinná (nebo také sociální) politika spíše vytváří určité - příznivé či nepříznivé- prostředí pro rození dětí. V souvislosti s touto politikou se v současné době hovoří zvláště o slučitelnosti rodinných a pracovních rolí. Další dvě kapitoly se zabývají problematikou forem rodinného života a socio-ekonomické situace mladých lidí. Mají za úkol popsat současnou situaci mladých lidí v těchto oblastech a přiblížit její vliv na reprodukční chování.

V teoretické části je ještě obsažena kapitola o postavení dítěte v současné společnosti a kapitola o bezdětnosti (tedy o situaci, kdy žena učiní rozhodnutí, že dítě nechce, nebo ho mít nemůže). Praktická část vznikla na základě hloubkových rozhovorů. Jejím výsledkem by mělo být zjištění či přiblížení určitých (pro ženy důležitých) aspektů při rozhodování se o dítěti.

Při zpracování své práce jsem čerpala zvláště z četných sociologických výzkumů. Důležitým dokumentem byla např. Národní zpráva o rodině (MPSV).

1 K okolnostem populačního vývoje ČR po roce 1989

Uplynulý vývoj je obrazem aktuálně i dlouhodobě probíhajících společenských, ekonomických a politických změn, ale i podmínkou pro další rozvoj ve všech těchto oblastech. To se zvláště výrazně projevilo po roce 1989 a v průběhu dalších let, kdy Česko procházelo hlubokou politickou, ekonomickou a sociální transformací.¹ „Chování lidí se změnilo ve všech sférách jejich existence a k významným změnám došlo i v celkovém populačním klimatu.“²

1.1 Okolnosti života v totalitním systému

Podmínky života lidí v totalitním systému se výrazně odlišovaly od podmínek v demokratických zemích. To se odráželo i v demografickém chování obyvatelstva Československé republiky. Československo zaostávalo v úsilí o pokles úmrtnosti, zachovávalo si vysokou úroveň sňatečnosti, nízký průměrný věk snoubenců při uzavírání sňatku, tomu odpovídající nízký průměrný věk matek zejména při prvním porodu a vysokou úroveň umělé potratovosti. Méně výrazné rozdíly v rámci Evropy se týkaly úrovně rozvodovosti a úrovně porodnosti, která se tehdy příliš neodchylovala od evropského průměru. Tento model byl podmíněn jak vysokým státním paternalismem, tak různými sociálními podporami a existencí sociálních jistot, které však byly dlouhodobě neudržitelné.³ Zvýrazňovaly se potřeby rodiny – byty, dostatečná příjmová úroveň, rozvoj služeb a hlavně zařízení péče o děti. Současně se však předpokládala téměř plná zaměstnanost žen – byl vytvořen model rodiny s oběma zaměstnanými rodiči a tedy dvojitá funkce ženy: jako matky a pečovatelky o děti a jako pracovnice v národním hospodářství.⁴ „Mladí lidé vstupovali do manželství v mladém věku, pouze okolo 5 % žen zůstávalo trvale svobodných a převážně byl preferován

---

¹ Srov. BARTOŇOVÁ, Dagmar. *Populační vývoj České republiky 1990-2002*, S. 5

² Tamtéž, S. 5

³ Srov. BARTOŇOVÁ, Dagmar. *Populační vývoj České republiky 1990-2002*, S. 6

⁴ Srov. KUČERA, M. FIALOVÁ, L. *Demografické chování obyvatelstva ČR během přeměny společnosti po roce 1989*, S. 9-10

model dvoudětné rodiny.“⁵ Ve společnosti přetrvával vyšší kredit vdaných žen, než těch svobodných či rozvedených. Lidé měli obavy z užívání hormonální antikoncepce či necht' užívat antikoncepci jinou, což mělo za následek vysoký počet interrupcí v případě nechtěného otěhotnění.⁶

1.2 Charakteristické rysy životních strategií po roce 1989

Přechod na tržní hospodářství se všemi sociálními dopady, ale také s novými možnostmi seberealizace, vedly ke změnám životních strategií. Zvýšila se snaha po dosažení osobního úspěchu, vyšších pracovních příjmů a lepšího sociálního postavení. Při současném omezení společenské podpory rodinám s dětmi se snížil rozsah sociálních jistot a jako nová skutečnost se objevila nezaměstnanost, působící negativně zvláště ve věkových skupinách potenciálních snoubenců a rodičů. Tyto nové podmínky se projevíly při svobodném a odpovědném rozhodování o způsobu rodinného života a postavení dětí v jeho rámci. Shodné změny probíhaly v demokratických zemích v průběhu 70. a 80. let.⁷

„Dnes již počet dětí v rodině není výsledkem přirozeného chování, ale osobním rozhodnutím ženy nebo manželského páru, umožněné zvláště naprostým oddělením sexuálního života a reprodukce.“⁸ Jestliže dříve byly děti chápány jako výraz úspěšnosti celé rodiny, nyní se rodiče snaží o svoji individuální úspěšnost ve společenském postavení a děti se jim v tomto mohou zdát jako omezující činitel nebo dokonce jako překážka pro dosažení svých cílů. Tím si lze do určité míry vysvětlit nízkou úroveň sňatečnosti a plodnosti u nás i v řadě evropských zemích. Obtížně lze posoudit, zda se jedná o stav trvalý nebo přechodný, nicméně zatím nic nenasvědčuje přechodnosti tohoto stavu. Mezi další specifické podmínky, které k tomuto stavu přispívají, lze zařadit to, že v současné době mnohem více mladých lidí studuje vyšší odborné nebo vysoké školy. Určité

---

⁵ BARTOŇOVÁ, Dagmar. *Populační vývoj České republiky 1990-2002*, S. 5

⁶ Srov. KUČERA, M. FIALOVÁ, L. *Demografické chování obyvatelstva ČR během přeměny společnosti po roce 1989*, S. 12

⁷ Srov. BARTOŇOVÁ, D. *Populační vývoj České republiky 1990-2002*, S. 6

⁸ Tamtéž, S. 6

časové uvolnění studia umožňuje cestování a získávání zkušeností již v době studia, ale zejména po jeho ukončení před nástupem do prvního zaměstnání. Na mladé lidi jsou kladeny vyšší nároky na pracovním trhu, předpokládá se značná časová flexibilita. Snaha získat vyšší postavení, větší příjem a současné riziko nenalezení nebo ztráty zaměstnání se staly důležitými okolnostmi při rozhodování, zda a kdy zakládat rodinu, zda mít děti, kdy a kolik. Mnoho těchto otázek zůstává i v souvislosti s bytovou politikou.⁹

1.3 Dopady populačního vývoje do věkové struktury

„Nejvýznamnějším dopadem populačního vývoje v 90. letech do věkové struktury se stal podstatný pokles počtu narozených dětí v letech 1994-1996, které se od roku 1996 stabilizovaly na 90 tisících narozených dětí ročně, což je téměř o třetinu méně než ve druhé polovině 80. let.“¹⁰

V současné době jsou nejvíce zastoupenou věkovou skupinou lidé narození v 70. letech (25-29 a 30-34 let) a v 50. letech (50-54 a 55-59 let). Mírný nárůst lze zaznamenat i v nejmladší věkové skupině 0-4 roky. Zmíněná generace narozená v 50. letech je zajímavá z hlediska budoucího vývoje penzijního systému. Ačkoliv se v současné době jedná ještě o ekonomicky aktivní obyvatelstvo, jejich blížící se přechod do důchodového věku bude pro penzijní systém velkou zátěží.¹¹

Během 90. let v populaci značně posílil počet mužů a žen ve věku vysoké intenzity sňatečnosti a plodnosti. To bylo způsobeno početně silnými generacemi narozenými v 70. letech. Ještě na konci 80. let byla věková skupina 20-24 letých charakterizována nejvyšší úrovní sňatečnosti a plodnosti, proto se předpokládalo, že během 90. let dojde k značnému zvýšení počtu mladých manželství a následně počtu narozených dětí. Změna vnějších sociálně ekonomických podmínek byla však tak výrazná, že se tyto úvahy nepotvrdily. Odkládáním sňatků, případně jejich odmítáním se podstatně zvýšily podíly svobodných mladých lidí, nejvíce

---

⁹ Srov. BARTOŇOVÁ, D. *Populační vývoj České republiky 1190-2002*, S. 6-7

¹⁰ Tamtéž, S. 39

¹¹ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, [online] *A léta běží...* [cit.2007-10-25]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/0E001DC578/\\$File/1417071.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/0E001DC578/$File/1417071.pdf)

do věku 25 let. Avšak i ve věku 25-29 let je v současné době více než polovina mužů a téměř třetina žen stále svobodných. Vzhledem k tomu, že většina dětí se ještě rodí v manželství, zůstává tento potenciál reprodukčně nevyužit.¹² Pokračující odkládání mateřství do vyššího věku dokazuje fakt, že v roce 2006 stoupl průměrný věk matek o 0,3 roku na 28,9 let celkem. Mimo manželství se narodilo 33,3 % živě narozených dětí.¹³

1.4 Vývoj porodnosti

V 90. letech prošla Česká republika významnými změnami reprodukčního chování, což se výrazně projevilo poklesem počtu narozených dětí. Úhrnná plodnost klesla z 1,89 v roce 1990 na 1,18 v roce 1996. Historicky nejnižší úhrnná plodnost byla v roce 1999 a to 1,13 dítěte na ženu. Ačkoliv se tato situace jeví jako výjimečná, v evropském kontextu bylo možné podobný vývoj pozorovat již od poloviny 60. let. Důležitý vliv měly moderní formy antikoncepce a moderní technologie potratů jako možnost účinně ovlivňovat časování a počet narozených dětí a tím skutečně oddělit sexuální život od reprodukce.

V 90. letech byl pokles úrovně plodnosti a posun realizace plodnosti do vyššího věku ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi neobvykle rychlý. V současné době se Česká republika řadí k zemím s nejnižší úrovní plodnosti a dostala se pod hypotetickou zachovnou hranici 2,1 dětí na jednu ženu. Těžiště nejvyšší intenzity plodnosti se posouvají do vyššího věku. V roce 2001 bylo ženám při narození dítěte průměrně 27,6 let. Jednou z příčin poklesu porodnosti je snižující se podíl žen žijících v manželství, kde se stále rodí nejvíce dětí.¹⁴ Založení rodiny je mezi životními cíli mladých lidí až na třetím místě za dominující seberealizací v práci a za materiálním zabezpečením. Nemusí se však jednat o odmítání založení rodiny a priori, ale také o názor, že dobrá práce a dobré

---

¹² Srov. BARTOŇOVÁ, D. *Populační vývoj České republiky 1990-2002*, S. 18-19

¹³ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, [online]. *Vývoj obyvatelstva ČR v roce 2006*, poslední aktualizace 2007-08-08, [cit. 2007-10-25].

Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/2100442375/\\$File/400707u.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/2100442375/$File/400707u.pdf)

¹⁴ Srov. BARTOŇOVÁ, D. *Populační vývoj České republiky 1990-2002*, S. 39-43

hmotné zabezpečení má založení rodiny předcházet.¹⁵ Do manželství vstupují pravděpodobně především ty ženy, které chtějí mít převážně dvě děti, proto se úroveň plodnosti vdaných příliš nesnížila. Narození třetích a dalších dětí však trvale ubývá, jsou plánovány poměrně zřídka a nechtěná těhotenství vyšších pořadí končí častěji interrupcí než narozením dítěte.¹⁶

1.4.1 Srovnání s některými evropskými zeměmi

„Stejně obecné principy změn v evropských společnostech měly jiný dopad na reprodukční chování v jednotlivých populacích v závislosti na kulturních, historických a sociálních charakteristikách jejich obyvatelstva.“¹⁷

Česká republika se řadí k zemím s nejnižší úrovní plodnosti, nižší plodnost mají dnes už jen státy bývalého Sovětského svazu jako je Ukrajina a Arménie. Naopak nejvíce dětí se rodí v Irsku, Islandu a Francii. Nízká úroveň plodnosti ve střední a východní Evropě je způsobena i posunem rození do vyššího věku, avšak děti se zde ženám rodí v nižším věku, než je tomu třeba ve Velké Británii nebo Španělsku, kde je průměrný věk prvorodiček kolem 30 let.

Podíl dětí narozených mimo manželství se v České republice řadí spíše ke středním hodnotám, jsou srovnatelné s hodnotami v Německu nebo Nizozemí. Nejvíce dětí se rodí mimo manželství v zemích severní Evropy, Estonsku a Francii.¹⁸

---

¹⁵ Srov. KUČERA, M., FIALOVÁ, L., *Demografické chování obyvatelstva ČR během přeměny společnosti po roce 1989*, S. 53-54

¹⁶ Srov. BARTOŇOVÁ, D. *Populační vývoj ČR 1990-2002*, S. 47

¹⁷ Tamtéž, S. 40

¹⁸ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

1.5 Populační prognóza

Ačkoliv počet narozených dětí se v roce 2005 dostal opět přes hranici sta tisíc, žádné zásadní změny se v tomto ohledu dít pravděpodobně nebudou. S postupným zvyšováním intenzity plodnosti je počítáno do roku 2030, poté se očekává spíše její stabilizace. S variantou překročení hranice dvou dětí na ženu se v dohledné době nepočítá. Rození dětí se bude stále pomalu posouvat do vyššího věku žen.

Relativně nízká porodnost tak bude hlavním faktorem snížení početního stavu obyvatel a přispěje k jeho významnému populačnímu stárnutí. Podíl osob ve věku nad 65 let by se mohl v roce 2050 přiblížit k jedné třetině.

Pro populační vývoj do roku 2050 bude charakteristická nepravidelnost, odrážející nestejnou dosavadních procesů. Především se ve vývoji budoucího počtu obyvatel a věkového složení odrazí výrazný pokles počtu narozených v první polovině 90. let a jejich následná stagnace na velmi nízké úrovni.¹⁹

---

¹⁹ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, [online]. *Populační prognóza ČR do roku 2050*, Poslední aktualizace: 2006-10-26, [cit. 2007-10-28].
Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/\\$File/4025rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/$File/4025rra.pdf)

2 Rodinná politika jako podpora rodičovství

„Komplexní a účinná politika podporující rodinu ve všech jejích základních sociálních funkcích vychází z přesvědčení, že péče o děti a jejich výchova není jen soukromou záležitostí rodičů, ale i významným prvkem úspěšného rozvoje společnosti. Pomoc státu a společnosti rodinám s dětmi musí být pojmána jako významná sociální investice do budoucího rozvoje celé společnosti, nikoliv jen jako zátěž pro státní rozpočet.“²⁰

2.1 Definice rodinné politiky

„Podle Lamperta rodinná politika znamená soubor opatření a nástrojů, pomocí nichž nositelé této politiky sledují cíl chránit a podporovat rodinu jako instituci, která má pro společnost nepostradatelnou funkci. Podle Polákové si pod pojmem moderní rodinná politika můžeme představit vědomé a cílevědomé působení veřejných institucí na právní, ekonomický a sociální stav rodiny, na její členy a její prostředí. Rodinná politika by měla vycházet ze základních právních norem, ve kterých je rodina předmětem zvláštní ochrany státu, rodině a jejím členům jsou zaručena práva na svobodu a sebeurčení. Zvolené uspořádání tedy vylučuje přímé zásahy státu do rodin.“²¹

2.2 Typologie rodinné politiky

Typologie rodinné politiky lze zakládat na variabilních kombinacích různých forem podpory rodiny, typů hlavních intervenčních opatření a souvisí také s jejich

---

²⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní koncepce rodinné politiky*, Poslední aktualizace 2005-11-8, [cit. 2007-11-8].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf

²¹ MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*, S. 7-8

odlišnými hodnotovými zakotveními, kulturními tradicemi a rysy politické kultury.²² Nejčastěji jsou však rozlišovány tyto čtyři typy rodinné (potažmo i sociální) politiky:

1) Liberální režim (anglosaský) je charakteristický pasivní politikou zaměstnanosti, flexibilním pracovním trhem, slabou rolí odborů a jiných ochrannářských institucí, nízkými sociálními dávkami. Rodina není nijak výrazněji podporovaná, stát intervenuje pouze v krizových situacích. Odpovědnost za péči o děti spočívá na rodičích a soukromých institucích. Tento model je užíván např. ve Velké Británii, USA, Kanadě či Austrálii.

2) Sociálně demokratický systém (skandinávský) je založen na vysokém zdanění populace, aktivní politice zaměstnanosti, vysoké participaci žen na trhu práce, vysokých sociálních dávkách, umožňuje lepší skloubení pracovní a rodinné sféry než systém liberální.

3) Konzervativní systém (Německo, Nizozemsko) podporuje zajištění minimální životní úrovně všem obyvatelům. Sociální dávky jsou závislé na době pojištění a jeho výši. Je podporována tradiční dělba rolí muže a ženy (žena ekonomicky závislá na muži) a málo podporována možnost skloubit zaměstnání a rodinu, což má vliv na rodinné plány mladých lidí. Do tohoto systému lze zařadit i Francii, která se však svými pronatalitními opatřeními odlišuje.

4) Režim prorodinně orientovaný (latinský) se vyskytuje v Itálii či Španělsku. Spoléhá na pomoc rodiny v ochraně svých členů proti ekonomickým a sociálním rizikům. Ekonomická aktivita žen v těchto zemích je velice nízká, konflikt rodiny a zaměstnání je tu velice výrazný a napomáhá u mladých žen k odkladu či odmítnutí založení vlastní rodiny.²³

---

²² Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

²³ Srov. MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci České republiky*, S. 10-11

2.3 Charakteristika rodinné politiky

Přirozeným podnětem pro vytváření rodinné politiky je veřejný zájem na podpoře rodiny a to zvláště ve chvíli strukturálního znevýhodnění rodinného života oproti jiným formám života.²⁴ „Charakteristickým prvkem rodinné politiky je průřezovost její agendy, která zasahuje do všech polí sociální politiky a dále také třeba do oblasti daňové, bytové, vzdělávací nebo zdravotní politiky.“²⁵

Obsahem rodinné politiky jsou všechna politická opatření podporující rodinu: pojištění, daně, dávky, placená dovolená pro rodiče pečujícího o dítě, ochrana pracovního místa tohoto rodiče, služby poskytované rodinám (poradenská centra, zařízení pro matky a děti, zařízení pro děti) a v neposlední řadě opatření podporující angažovanost otců na výchově dětí.

Rodina nemá v žádné zemi silnou politickou lobby, proto v některých zemích již rodinnou politiku garantují ministerstva, resp. ústřední státní úřady pro rodinu (Francie, Německo, Rakousko). V posledních letech se jako nový trend rodinné politiky v zemích EU objevila aktivní komunální podpora rodin – zvyšuje se angažovanost rodin, na významu nabývají svépomocné aktivity rodin. V těchto zemích se nyní vedou diskuse o tom, zda by dítě - zastupované rodičem – nemělo mít volební právo, aby zájmy rodin mohly více ovlivňovat politická rozhodnutí.

České rodinné politice je vytýkáno, že nejsou podporovány nestátní organizace sdružující rodiny, že není podporováno vzdělání rodičů ve výchovných dovednostech, že konstrukce životního minima není pro rodiny výhodná, že přídavky na děti jsou vázány na aktuální hodnotu životního minima a že ze strany státu není dostatečně podporována možnost rodiny získat vlastní byt.²⁶

---

²⁴ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

²⁵ Tamtéž,

²⁶ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*,

2.4 Cíle a opatření současné rodinné politiky

Jedním ze základních cílů rodinné politiky je vytvořit všestranně příznivější společenské klima a podmínky pro rodinu, umožňující lidem realizovat vlastní životní strategie v naplňování partnerských a rodičovských plánů. Tedy tak, aby lidé měli tolik dětí kolik si přejí a v době, kterou si zvolí.

Rodinná politika se chce také například zaměřit na předcházení sociálního vyloučení rodičů, identifikovat a následně odstraňovat bariéry bránící zapojení do každodenního života společnosti.

Dalším cílem je též podpora většího zapojení mužů do péče o děti a to vytvořením právních předpokladů k bezprostřednímu zapojení mužů do péče o děti.

Jedním z opatření pro zmírňování rozdílů v životní úrovni rodin s dětmi a rodin či jednotlivců bezdětných může být daňové zvýhodnění nebo podpora rodin formou slev ve veřejných i soukromých institucích (rodinné karty).

V současné době se však pozornost obrací nejvíce k problematice slučitelnosti rodinných a profesních rolí.²⁷

2.4.1 Slučitelnost profesních a rodinných rolí

Ve většině evropských zemí a stejně tak i v ČR, hraje jednu z hlavních rolí v problematice fungování rodin slučitelnost rodičovské a profesní role. Možnost dosažení stejného vzdělání mužů i žen umožňuje oběma pohlavím prakticky stejně slibné zahájení profesní kariéry, na druhé straně se obecně předpokládá její kontinuální vývoj u mužů a diskontinuální vývoj u žen.²⁸ V ČR převažuje model rodin, ve kterých oba rodiče pracují na plný úvazek. Přitom jsou nuceni, tradičně

---

²⁷ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní koncepce rodinné politiky*, Poslední aktualizace 2005-11-8, [cit. 2007-11-8]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf

²⁸ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

zejména ženy, skloubit svůj pracovní život s rodinnými povinnostmi, což pro mnoho z nich při současném nastavení podmínek představuje neúměrnou zátěž.²⁹

„To vše má patrně velký vliv na vzrůstající procento dobrovolné bezdětnosti a prokazatelný vliv na rozhodování se pro dítě vyššího pořadí.“³⁰

Česká republika má v porovnání s dalšími zeměmi velmi nízký podíl osob pracujících na částečný pracovní úvazek, tuto možnost lze získat zejména ve veřejném sektoru. Pružná pracovní doba se v ČR uplatňuje nejčastěji v administrativních profesích. Další úpravy pracovní doby, jako je nepravidelná pracovní doba či sdílení pracovního místa nejsou využívány téměř vůbec. Ke zlepšení situace by např. přispělo uspořádání informační kampaně pro zaměstnavatele, která by jim měla ukázat, že využívání flexibilních režimů nepřináší výhody jen zaměstnancům, ale ve svém důsledku má pozitivní přínos i pro zaměstnavatele samotné.

Dalším problémem pro osoby pečující o děti je nedostatek dobře organizovaných a flexibilních zařízení péče o děti. V současné době dochází stále k redukci jejich počtu. Největší úbytek je zaznamenán u jeslí, u mateřských škol došlo zhruba k 20 % poklesu v rámci celkového počtu těchto zařízení. Dále fungují v malé míře mateřská centra (přibližně 120 v celé ČR), založená především na bázi dobrovolnictví a svépomoci ze strany matek. Problémy způsobují rodičům také pevně dané termíny nástupu dětí do mateřských škol (2x ročně až od 3 let věku).³¹

„Snazšímu začlenění žen na trh práce brání i příliš dlouhá rodičovská dovolená a předsudky o nutnosti dlouhodobé přítomnosti matky s dítětem v domácnosti nejlépe až do jeho 3 let věku, které účinně konzervuje rodinná politika.“³²

---

²⁹ Srov. JAKLOVÁ, H. ŠTĚPÁNKOVÁ, M. *Vybrané problémy v oblasti rovného postavení žen a mužů pečujících o děti a návrhy na jejich řešení*, S. 5

³⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

³¹ Srov. JAKLOVÁ, H. ŠTĚPÁNKOVÁ, M. *Vybrané problémy v oblasti rovného postavení žen a mužů pečujících o děti a návrhy na jejich řešení*, S. 27-32

³² KRÍŽKOVÁ, A. VOHLÍDALOVÁ, M. [online]. *Kdo se bojí zaměstnané matky?* Poslední aktualizace: 2007-10-31, [cit.2007-10-11].

Dostupné na WWW: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=289&lst=120>

3 Formy rodinného života

Odklad sňatku do vyššího věku spojený často s odkladem rodičovství vytváří prostor pro různé, přechodné či dlouhodobé, strategie rodinného života.³³ „Rodinný stav a typ partnerského soužití má velký vliv na reprodukční chování lidí.“³⁴ V zásadě můžeme rozlišit tyto 4 základní formy rodinného života.

3.1 Manželství

Soužití muže a ženy po uzavření sňatku je stále považováno za nejlepší a nejdůležitější formu soužití. Muži a ženy žijící v manželství jsou častěji rodiči a také se jim rodí více dětí. Proto také sňatek bývá obvykle až tehdy, kdy se uvažuje o narození dítěte.³⁵ Lidé přisuzují manželství morální hodnotu, ale vnímají ji i jako praktickou instituci.³⁶ To však nemění nic na snižování jejich počtu a prodlužujícím se věku při vstupu do manželství. U mužů je to 27,3 let a u žen 25,5 let. Za hlavní důvod odmítání sňatku uvádějí mladí lidé komplikovanější rozvod a také až v 60 % omezení osobní svobody.³⁷

3.2 Nesezdané soužití

Je chápáno jako soužití muže a ženy bez uzavření sňatku. V současné době žije v nesezdaném soužití 24,9 % mladých svobodných mužů a žen. Českým statistickým úřadem je označováno jako faktické manželství a ve statistikách

---

³³ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

³⁴ HAŠKOVÁ, H. [online]. *Reprodukční preference a bezdětnost v české společnosti ve světle kvantitativních dat*, [cit. 2007-11-21].

Dostupné na WWW: <http://www.soc.cas.cz/projects/cz/16/34/Fenomen-bezdetnosti-v-kontextu-socialnich-zmen-v-ceske-spolecnosti-html>

³⁵ Srov. PALONCYOVÁ, J. [online]. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj*, [cit.2007-11-30]. Dostupné na WWW: http://www.vupsv.cz/Paloncycova_zmeny_ceske_rodiny.pdf

³⁶ Srov. KUČERA, M. et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, S. 69-70

³⁷ Srov. PALONCYOVÁ, J. [online]. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj*, [cit.2007-11-30]. Dostupné na WWW: http://www.vupsv.cz/Paloncycova_zmeny_ceske_rodiny.pdf

jsou řazena mezi úplné rodiny.³⁸ Někdy je tento pojem označován i jako bezprostřední alternativa předcházející manželství. Uvedený způsob rodinného života si nejčastěji lidé volí buď kvůli možnosti snadného rozchodu, pocitu větší nezávislosti, nebo jako prostor pro lepší poznání partnera. Osoby žijící v nesezdaném soužití jsou tolerantnější k rozvodům a zastávají méně tradiční postoje k rodině.

Tyto svazky, i pokud jsou v nich děti, jsou mnohem méně stabilní. A i poté, kdy uzavřou sňatek, mají tyto páry větší rozvodovost.

Výrazný nárůst počtu dětí mimo manželství, může naznačovat, že nesezdaná soužití přebírají některé funkce rodiny.³⁹

I když je manželský svazek stále pro podstatnou část společnosti nezpochybnitelnou hodnotou, zároveň stoupá tolerance vůči nesezdanému soužití. A to zvláště u mladé generace.⁴⁰

3.3 Neúplné rodiny

Vznikají buď rozvody, úmrtím jednoho z rodičů nebo narozením dítěte osamělé matce. V roce 2001 byly neúplné rodiny zastoupeny ve společnosti 13,5 %. V naprosté většině, asi v 85 %, stojí v čele neúplných rodin žena.⁴¹

Vlivem četnosti rozvodů a zvyšujícím se počtu dětí vyrůstajících v neúplné rodině dochází k většímu společenskému přijetí matek samoživitelek i dětí vyrůstajících v nesezdaném soužití. Obecně však ve společnosti panuje názor, že v dnešní době je situace svobodných matek velice riskantní.⁴²

---

³⁸ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

³⁹ Srov. CHALOUPKOVÁ, J. Dohromady, nebo každý zvlášť? *Sociologický časopis*, 2006, roč.42, č.5, S. 971-985

⁴⁰ Srov. KUČERA, M. et. al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, S.69-70

⁴¹ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

⁴² Srov. PALONCYOVÁ, J. [online]. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj*, [cit.2007-11-30]. Dostupné na WWW: <http://www.vupsy.cz/Paloncyoვა> zmeny ceske rodiny.pdf

3.4 Jednotlivci

Jednotlivci, tedy lidé žijící v samostatné domácnosti, tvoří asi 12 % obyvatel. Významnou část samostatných domácností tvoří domácnosti důchodců.⁴³ Pro mladou generaci se v tomto ohledu vžilo spíše označení singles. V současné době volí tento způsob života 15,7 % mladých lidí do 29 let. Zdrojem jeho zvyšujícího se počtu může být tlak na pracovním trhu, pocit vnitřní nepřipravenosti pro život v páru, potřeba nejprve vybudovat materiální předpoklady pro založení rodiny. Singles mají obvykle vysoké nároky na partnera, objevuje se postupná ztráta schopnosti přizpůsobit se druhému člověku. Tento styl rodinného života bývá často spojován s nulovou reprodukční strategií.⁴⁴

3.5 Charakteristika rodinného soužití v postmoderní společnosti

V průběhu 20. století prošla rodina mnoha změnami. Padl monopol manželství na plození dětí a do popředí se dostávají jiné formy rodinného života. Manželství již není bráno za instituci nezrušitelnou, nýbrž jako občanská smlouva, která je kdykoliv oboustranně vypověditelná.

Od konce 50. let ženy hromadně opouštějí domácnost a profesní kariéra se pro ně stává stejně důležitou jako pro muže. Několik let věnovaných mateřství se mění z celoživotního údělu ve významnou, ale v prodlužujícím se životě už jen poměrně krátkou epizodu. Též se mění obsah a povaha mužské a ženské role.⁴⁵

Dále lze také pozorovat, že se rodiny pomalu odklánějí od modelu rodiny se dvěma dětmi k rodině s jedním dítětem. Toto řešení se zdá být vhodné pro rodiče, kteří chtějí zároveň pracovat, budovat kariéru nebo mít volný čas.⁴⁶

---

⁴³ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

⁴⁴ Srov. TOMÁŠEK, M. Singles a jejich vztahy, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 1, S.81-101

⁴⁵ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, S. 21-23

⁴⁶ Srov. RABUŠIC, L. CHROMKOVÁ, B. Jednodětnost v českých rodinách, *Sociologický časopis*, 2007, roč. 43, č. 4, S. 699-717

Současná společnost je oproti společnostem minulým stále více individualizovaná. Člověk je vnímán stále více jako individuum, autonomní a nezávislý. To na jedné straně způsobuje nestabilitu, na druhé umožňuje svobodnou volbu sociálních vazeb a vztahů (láska, přátelství). Lidé vstupují do manželství z lásky, to je podmínka k založení rodiny. Cílem již není rodina jako taková, ale jednotlivá individua, která ji tvoří. Rodina se stává soukromým prostorem, jenž má sloužit jednotlivcům. V rodině již nejsou přesně vymezeny jednotlivé role, vše záleží na dohodě mezi partnery. Právě to, že manželství stojí hlavně na vzájemné lásce a emocích, ho činí zranitelným a nestabilním. K důsledkům patří snížení porodnosti a rozšíření alternativních forem rodinného života.⁴⁷

---

⁴⁷ Srov. DUDOVÁ, R. VOHLÍDALOVÁ, M. [online]. *Rodina a rodičovství v individualizované společnosti*, [cit. 2007-12-1].
Dostupné na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901>

4 Sociálně-ekonomická situace mladých lidí

Tato situace může být ovlivněna dvěma faktory – demografickým a sociálním. Z demografického hlediska se jedná o složení domácnosti determinované počtem ekonomicky aktivních členů a počtu nezaopatřených dětí. Sociální status domácnosti je odvozený od socioprofesionálního postavení osoby stojící v čele domácnosti.

V dnešní době nabývá potřeba dvou pracovních příjmů v rodině. Chybějící příjem je nejčastěji vyvolán přítomností dítěte, které navíc představuje finanční zátěž. Tato situace je nyní kompenzována systémem sociálních dávek.⁴⁸

Důležitým a finančně náročným předpokladem pro rodičovství je zajištění si vhodného bydlení, což je potvrzeno tím, že po narození dítěte už ke změnám bydlení příliš nedochází.⁴⁹ V oblasti bydlení je obecně spokojeno 27 % lidí. Lze říci, že nejméně spokojeni jsou mladí do 35 let. Mezi nespokojené patří hlavně svobodní mladí lidé (dále rozvedení a nezaměstnaní).⁵⁰ Mladé páry uvádějí, že kdyby se kvalita bydlení zlepšila, pak by 9,4 % z nich uvažovalo o jednom dítěti, 65,6 % by uvažovalo o dvou dětech a 23,4 % i o třech a více dětech.

Situace mladých bezdětných je příznivější než situace mladých lidí s nezaopatřenými dětmi, kteří svou domácnost častěji hodnotí jako chudou (ve 3/4 případů). Průměrný měsíční příjem domácností, kde žijí partneři s jedním dítětem, činí přibližně 19 tisíc korun. Partneři, kteří ještě dítě nemají, vydělávají společně průměrně 22 tisíc korun.

Za nejchudší se považují neúplné rodiny se závislými dětmi. Na nedostatek si stěžovaly hlavně v oblasti bydlení (nájem, elektřina, teplo).⁵¹

---

⁴⁸ Srov. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28].

Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

⁴⁹ Srov. PALONCYOVÁ, J. [online]. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj*, [cit. 2007-11-30]. Dostupné na WWW: http://www.vupsv.cz/Paloncycova_zmeny_ceske_rodiny.pdf

⁵⁰ Srov. LUX, M. O spokojenosti českých občanů s užívaným bydlením, *Sociologický časopis*, 2005, roč. 41, č. 2, S. 227-249

⁵¹ Srov. PALONCYOVÁ, J. [online]. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj*, [cit. 2007-11-30]. Dostupné na WWW: http://www.vupsv.cz/Paloncycova_zmeny_ceske_rodiny.pdf

5 Postavení dítěte v postmoderní společnosti

Dá se říci, že postmoderní společnost není příliš nakloněna dětem. Stále více mužů a žen prožije svůj život bez zážitku rodičovství. Na druhé straně se předpokládá, že se dítě stane celoživotním vkladem, kterému rodina i materiálně zaopatří to nejlepší. Tendence spatřovat spontánně v dětech naplnění života se udržela déle v nižších společenských vrstvách. Matky vysokoškolačky mají, kromě obtížné slučitelnosti profesní a rodinné role, problém s náročností a zodpovědností při výchově dětí a při uspokojování jeho veškerých potřeb.⁵²

„Výchova dětí v současné rodině si klade dva cíle: prvním cílem je úspěch ve škole, v zaměstnání; druhým cílem je osobní rozvoj dítěte, seberealizace.“⁵³

„Motivační faktory, které vedou ženy a muže k rozhodnutí pro rodičovství lze objasnit v sadě devíti základních hodnot, které dítě poskytuje svým rodičům:

(1) status dospělosti a sociální identitu; (2) expanzi za hranice vlastního života, dává pocit reprodukce sebe sama, pocit jisté „nesmrtelnosti“; (3) pocit morálnosti – rodič se vzdává vlastních zájmů pro blaho nové osoby; (4) vazby primární skupiny, pocit přidružení; (5) zdroj stimulace, novosti v životě, zábavy; (6) pocit kreativity, pocit naplnění a kompetence; (7) zdroj moci a současně i pocit kontroly nad někým jiným; (8) sociální srovnání a soutěžení; (9) ekonomická užitečnost.“⁵⁴

---

⁵² Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, S. 237-238

⁵³ DUDOVÁ, R. VOHLÍDALOVÁ, M. [online]. *Rodina a rodičovství v individualizované společnosti*, [cit. 2007-12-1].

Dostupné na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901>

⁵⁴ ŠTĀSTNÁ, A. Druhé dítě v rodině – preference a hodnotové orientace českých žen, *Sociologický časopis*, 2007 roč. 43, č. 4, S. 730-731

6 Bezdětnost jako úděl či volba

V souvislosti s poklesem úrovně plodnosti se objevují dohady o zvyšování počtu celoživotně bezdětných žen, které mohou dávat přednost vzdělání, kariéře nebo jiné seberealizaci. Bezdětnost v populaci České republiky nebyla a zatím není masovým jevem, ale v důsledku hlubokých změn úrovně plodnosti je nárůst bezdětnosti nanejvýš pravděpodobný.⁵⁵

Ačkoliv konečná bezdětnost žen nepřesáhla 7 % již od 40. let 20. století, aktuální odkládání rodičovství do pozdějšího věku vede české demografy k závěru, že se Česká republika připojí v podílu celoživotně bezdětných k hodnotám typickým pro západoevropské země. Zda se Česká republika přiblíží k zemím s relativně vysokou mírou bezdětnosti (tedy 20 %) se odborníci neshodnou, jejich prognózy však převyšují 10 % podíl bezdětných žen.⁵⁶

6.1 Dobrovolná bezdětnost

„Sociální status ženy je historicky těsně svázán s mateřstvím. Celoživotně bezdětná žena naráží na nevyslovenou, ale tiše v jejím okolí přítomnou otázku po povaze svého stavu: nechce, anebo nemůže mít děti? Anebo chce a mohla by, ale nikdo nechce mít dítě s ní?“⁵⁷

Dobrovolná bezdětnost se stala po druhé světové válce zcela okrajovou variantou životní dráhy. Prakticky každá zdravá žena alespoň jedno dítě měla, obvyklé bylo mít děti dvě. V posledních dvou desetiletích se však stává stále

---

⁵⁵ Srov. JUŘÍČKOVÁ, L. [online]. *Bezdětnost v České republice*, poslední aktualizace 2005-07-24, [cit. 2007-11-21]. Dostupné na WWW: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=118

⁵⁶ Srov. HAŠKOVÁ, H. [online]. *Reprodukční preference a bezdětnost v české společnosti ve světle kvantitativních dat*, [cit. 2007-11-21]. Dostupné na WWW: <http://www.soc.cas.cz/projects/cz/16/34/Fenomen-bezdetnosti-v-kontextu-socialnich-zmen-v-ceske-spolecnosti-html>

⁵⁷ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, Praha: Sociologické nakladatelství, S. 149

rozšířenější a společensky už velmi významnou alternativou z možných životních strategií dobrovolná celoživotní bezdětnost.⁵⁸

Preference této alternativy jsou ovlivňovány strukturálními a institucionálními faktory na straně jedné a změnami v hodnotových orientacích na straně druhé. Mezi strukturální a institucionální faktory lze zařadit vysoké náklady mateřství v podobě velmi špatných podmínek pro sladování pracovního a rodinného života, špatnou bytovou situaci. Dnešní mladá generace přikládá vlivu své bytové a příjmové situace na vlastní reprodukční chování větší váhu než starší bezdětní a rodiče. Jako hodnotové faktory se uvádějí např. orientace na volnočasové aktivity, nedostatek vůle k rodičovství, náboženská a jiná přesvědčení.

Významný vliv na reprodukční chování má také rodinný stav a typ partnerského soužití. Některé formy soužití (nesezdané soužití, partneři žijící ve vlastních bytech) jsou spíše nakloněny bezdětnému životnímu stylu.⁵⁹

Z pohledu bezdětných jsou hranice mezi dobrovolností a nedobrovolností velmi nejasné a křehké a bezdětnost je popisována spíše jako vplynutí než jako volba. Bezdětné ženy nezpochybňují ideál mateřství. Právě proto, že mu chtějí dostát – být dobrou matkou, zároveň mít dobrou práci, která pomůže uživit rodinu a rozvinout své možnosti – tak mateřství odkládají.⁶⁰

6.1.1 Akceptace bezdětnosti ve společnosti

„Celoživotní bezdětnost je v českých médiích, na politické scéně i mezi širokou českou veřejností vesměs vnímána jako stav ne zcela uspokojující. Mezi přijatelné důvody pro celoživotní bezdětnost však patří pro více než polovinu české populace ohrožení zdraví dítěte (78 %), ohrožení vlastního zdraví (67 %)

---

⁵⁸ Srov. Tamtéž, S. 149

⁵⁹ Srov. HAŠKOVÁ, H. [online]. *Reprodukční preference a bezdětnost v české společnosti ve světle kvantitativních dat*, [cit. 2007-11-21]. Dostupné na WWW: <http://www.soc.cas.cz/projects/cz/16/34/Fenomen-bezdetnosti-v-kontextu-socialnich-zmen-v-ceske-spolecnosti-html>

⁶⁰ Srov. HAŠKOVÁ, H., ZAMYKALOVÁ, L. [online]. *Mít děti – co je to za normu? Čí je to norma?* [cit. 2007-11-22]. Dostupné na WWW: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v4001>

a špatná ekonomická situace (64 %).⁶¹

O rodičovství se často mluví jako o přirozené potřebě člověka, je hodnotou, o kterou má každý aktivně usilovat. Nereprodukce a nedostatek mateřského pudu a lásky se vyčleňuje jako něco nepřirozeného, nenormálního. Dobrovolně bezdětní bývají často kritizováni jako ti, kteří se snažili málo nebo vůbec. Jako ti, kteří nechtěli slevit ze svých nároků, požadavků, očekávání. Kteří se nechtěli uskromnit. Usilovat o dítě je označováno jako smysl života žen. Ty, které tuto „normu“ a „přirozenost“ nedodrží – vlastní děti nechtějí, nespátují smysl života v dětech nebo nechtějí ustoupit tlakům okolí – jsou označovány negativními nálepkami jako pohodlné, sobecké, nezodpovědné, divné, zvláštní nebo jako ty, které na „to“ ještě nepřišly.⁶²

6.2 Nedobrovolná bezdětnost

„Neplodnost a nedobrovolná bezdětnost nejsou jednoznačně definovatelné ani vzájemně zaměnitelné pojmy. Neplodnost je pojem medicínský, zde je neplodnost přesně definována jako neschopnost počít dítě během jednoho roku nechráněného pohlavního styku s normální frekvencí.“⁶³ V současné době jsou tyto problémy diagnostikovány u 10-15 % párů. Odborníci předpokládají, že se tento počet bude zvyšovat.

Pojem nedobrovolná bezdětnost svou podstatou představuje sociální konstrukci. Je to stav, který charakterizuje život těch, kteří léčbu neplodnosti již vzdali, nebo u kterých nebyla úspěšná a učí se žít bez dětí.

Přijímání nové identity neplodného se mezi muži a ženami velmi liší. Ženy mají tendenci udělat z neplodnosti integrální součást svého já. Častěji uvažují

---

⁶¹ HAŠKOVÁ, H. [online]. *Reprodukční preference a bezdětnost v české společnosti ve světle kvantitativních dat*, [cit. 2007-11-21].

Dostupné na WWW: <http://www.soc.cas.cz/projects/cz/16/34/Fenomen-bezdetnosti-v-kontextu-socialnich-zmen-v-ceske-spolecnosti-html>

⁶² Srov. HAŠKOVÁ, H., ZAMYKALOVÁ, L. [online]. *Mít děti – co je to za normu? Čí je to norma?* [cit.2007-11-22]. Dostupné na WWW:

<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v4001>

⁶³ SLEPIČKOVÁ, L. Nedobrovolná bezdětnost jako sociologické téma, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 5, s. 939.

v souvislosti „já jsem“ nemoc, než muži, kteří uvažují v pojmech „já mám“ nemoc.⁶⁴ „Západní společnost klade mezi pojmy žena – matka – manželka – dospělost rovnítko, identita žen je tedy svázána s rolí matky mnohem pevněji než identita mužů s otcovstvím.“⁶⁵ Velkou roli v reakci mužů na neplodnost však hraje skutečnost, zda byla příčina diagnostikována u nich. V tomto případě reagují na neplodnost podobně jako ženy.⁶⁶

V naší společnosti lze pozorovat jisté nerovnosti pro muže, ženy, sezdané i nesezdané páry v možnostech léčby neplodnosti. Konkrétně se totiž asistované reprodukce mohou účastnit jen ženy do 48 let a jen do 40 let je zde možnost financování zdravotní pojišťovnou. Důvodem může být klesající úspěšnost této procedury se stoupajícím věkem ženy a také problematičnost sociální akceptace starých matek. U mužů se tato věková hranice nijak neproblematizuje. Z legislativy upravující výkon asistované reprodukce vyplývá, že má být vyhrazena pro manželské páry. Obdobné hranice rodičovství pak v ČR platí i pro páry usilující o náhradní rodinnou péči.⁶⁷

---

⁶⁴ Srov. Tamtéž

⁶⁵ SLEPIČKOVÁ, L. Nedobrovolná bezdětnost jako sociologické téma, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 5, s. 941

⁶⁶ Srov. Tamtéž

⁶⁷ Srov. HAŠKOVÁ, H. [online]. *K genderovým aspektům bezdětnosti*, vloženo: 2003-06-30, [cit. 2007-11-22]. Dostupné na WWW:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=15421st=106>

Praktická část

1 Cíl výzkumu

Cílem sondy je zjistit, jaké faktory mohou ovlivňovat mladé ženy při rozhodování, zda mít nebo nemít děti, za jakých životních okolností apod. Ukázat na konkrétních odpovědích, co vidí při svém rozhodování jako relevantní (ekonomické zajištění, vhodný partner...). Dále také přiblížit pohled a názory mladých žen na rodičovství, roli sociální politiky, či na volbu „nepořídít“ si dítě vůbec (tedy na dobrovolnou bezdětnost).

1.1 Výzkumné otázky

- 1) Zda je pro mladé ženy jedním z nejpodstatnějších aspektů při rozhodování se o dítěti ekonomické zajištění
- 2) Zda je pro mladé ženy stále důležitým faktorem při rozhodování trvalý svazek s partnerem. Případně jakou důležitost přikládají mladé ženy manželství a úplné rodině při rozhodování se pro dítě a následně při výchově dětí
- 3) Jakou úlohu, popřípadě míru vlivu, přikládají mladé ženy opatřením rodinné politiky při svém rozhodování děti mít nebo nemít
- 4) Jak nahlíží mladé ženy na rozhodnutí nemít děti vůbec

2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří 12 žen. Soubor byl vybrán na základě pohlaví, věku (18-29 let), současné socio-ekonomické situaci (všechny ženy žijí na českobudějovických sídlištích v panelových domech), vzdělání (minimálně středoškolské s maturitou).

Výzkumný soubor byl rozčleněn na 3 skupiny po 4 ženách. Rozlišení proběhlo na základě jejich současné životní situace a to na: ženy ještě bezdětné, matky samoživitelky a matky vychovávající své děti v manželství. Toto záměrné rozlišení jsem uskutečnila z důvodu zjištění rozdílností odpovědí a pohledu na problematiku rozhodování se pro nebo proti skutečnosti mít dítě, a to na základě odlišnosti jejich životních zkušeností. Zároveň bylo zajímavé zjistit, kdy nebo zda-li dochází v určitých oblastech k názorové shodě napříč skupinami, kde pravděpodobně nehrají roli jen prožité zkušenosti, ale i vliv sociokulturního prostředí apod.

2.1 Technika sběru dat a metodika

Pro svůj výzkum jsem zvolila techniku hloubkového rozhovoru, který byl proveden s 12 ženami. Pro rozhovor jsem vytvořila okruh několika otázek, které se v průběhu rozhovoru prohlubovaly doplňujícími dotazy. V průběhu rozhovoru byly odpovědi doslovně zapisovány.

Získané údaje byly jak doslovně citovány, tak dále interpretovány. Také byla provedena komparace výpovědí jak mezi skupinami, tak i uvnitř jednotlivých skupin.

3 Získané výroky

3.1 Vliv ekonomického zajištění

Jak se dalo předpokládat, ekonomické zajištění bylo vnímáno jako jeden z podstatných faktorů při rozhodování se o dítěti. Tento aspekt byl uveden ve všech výpovědích. Byl úzce svázán s bytovou situací a zaměstnáním. Nejnaléhavěji tato potřeba zazněla v případě mladých bezdětných žen. Předpokládám, že je to způsobeno tím, že mladé bezdětné ženy z mého vzorku (kromě jedné) ještě nedospěly k plnému finančnímu a bytovému osamostatnění

a tento důležitý a náročný krok mají teprve před sebou. V jejich výpovědích v souvislosti s nejvhodnější situací pro pořízení si dítěte zaznělo:

„No, nejdůležitější je asi, když má člověk stálou práci a má kde bydlet, abych mohla to dítě zaopatřit. Věk je celkem jedno a ani nemluvim o partnerovi, i když s ním je to lepší.“ (Katka 23 let)

„Pro mě je důležitý mít zajištěný bydlení. Taky aby aspoň jeden z partnerů vydělával, mít finanční prostředky a taky mít v zaměstnání jistotu, že se mám po mateřský kam vrátit. Což já v neziskovce nemám.“ (Aneta 22 let)

U matek samoživitelek se zase objevily názory, že být finančně zajištěná je sice důležité, ale ne maximálně. Také je to ovlivněno tím, co si ve své minulosti prožily.

„ ...myslím, že mnohem podstatnější než finance je ta vyzrálost. Když víš, že to chceš zvládnout, umíš si v lecčem poradit a tak.“ (Lucie 28 let)

„ Já teda měla stálýho partnera, ale trochu problematický bydlení a taky ty peníze nám chyběly, ale dalo se to zvládnout, co člověku zbejvá“ (Eva 25 let)

Finanční situace byla zmíněna i v souvislosti s počtem dětí, které by si ženy přály. Nejčastěji byly udávány 2 děti.

„ ... dá se to uživit, můžou jít studovat. I když já bych chtěla nejmíň 3.“ (Eva 25 let)

„ Samozřejmě ani 5 dětí není nic špatnýho, ale jsem zvyklá na určitéj komfort, kterej bych chtěla i pro svoje děti. A taky musím myslet do budoucna, že teď na to mám, ale za pár let může být všechno jinak.“ (Klára 24 let)

3.2 Faktor manželství

Ačkoliv se ženy ve svých výpovědích shodovaly v tom, že dítě by mělo vyrůstat v úplné rodině, manželství, jako formě rodinného života, nepřikládaly větší důležitost. Samozřejmě kromě žen žijících v manželství:

„Hodně lidí negativně vidí manželství, ale nakonec chtějí mít stejné práva jako manželé, jako že po sobě můžou dědit a tak. Ten papír je pro mě v manželství nedůležitéj, to pro ty, který manželství nechtěj, je ten papír důležitej.“ (Tereza 28 let)

„Pro mě je manželství na jednu stranu důležitý moc, už jen ty jména dávaj rodinu dohromady, je to pro mě větší jistota.“ (Lenka 29 let)

Pro ostatní ženy bylo typické označení „stálý partner“, který byl důležitý pro všechny ženy a to jak z důvodů uspokojení vlastních potřeb, tak zvláště proto, aby jejich (případné) dítě mělo oba rodiče:

„Já myslím, že je to pro vývoj dítěte to nejdůležitější, když člověk nemá oba dva rodiče, tak tím vždycky bude nějak poznamenaněj.“ (Petra 23)

„Každopádně je ideální, aby dítě žilo v úplné rodině, je to dobrý základ do budoucna. Ale zase je lepší, aby dítě žilo raději s jedním rodičem, než v nefungující rodině. Já jsem si taky nepořídila dítě vědomě jako svobodná matka.“ (Monika 28let)

Názor, že je pro dítě lepší vyrůstat v neúplné rodině, než v nefunkční úplné rodině, se objevil ve všech výpovědích. Jako nefunkční rodinu ženy označovaly tu, kde probíhá domácí násilí, alkoholismus apod.

3.3 Úloha rodinné (sociální) politiky

Mladé ženy uvádějí, že na jejich rozhodování nemá či neměla sociální politika větší vliv. Mladé bezdětné ženy přiznávají, že vlastně ani nevědí, jaké poskytuje sociální politika možnosti. U vdaných žen zazněla spokojenost se zvýšením mateřské, jedna žena uvedla, že si nemyslí, že bychom na tom v České republice byli tak špatně, jak se obecně uvádí. Matky samoživitelky však vidí problematiku sociální politiky již konkrétněji a také negativněji. Souvisí to s jejich životními zkušenostmi a také s obecně větší závislostí na podpoře státu.

„Rozvedený a svobodný se neřeší, ty by měl stát podporovat, mělo by se o tom víc mluvit. Chlapi by měly platit výživný, nebo za to být pořádně stíhaný. Mluví se pouze o úplných rodinách, zbytek se schová. ... a taky ve zdravotnictví, kdyby se neplatilo za děti. Nejhorší jsou ty mateřský školky, je jich málo.“ (Lucie 28 let)

„Problémem jsou ty školky, taky zkrácená pracovní doba pro matky s dětma tak, abych se mohla věnovat dítěti a zároveň chodit do práce a něco si vydělat.“ (Eva 25 let)

Co se týče důležitosti rodiny, uvádějí ženy, že je z jejich pohledu pro společnost velmi důležitá, ale na druhou stranu k tomu tak společnost ani stát nepřístupují. Nejčastěji hovořily o tom, že by se měla politika státu více orientovat na rodiny s dětmi, poskytovat větší jistotu, možnost snadněji se dostat k bydlení, vědět, že i když si pořídí dítě, neklesne významně jejich životní úroveň. V odpovědích také zazněly problémy s každodenním životem matek, jako je bezbariérový přístup hromadné dopravy, obchodů apod.

3.4 K dobrovolné bezdětnosti

Žádná z žen nezaujímal k Dobrovolné bezdětnosti vysloveně negativní postoj. Dvě z žen uvedly, že si takového rozhodnutí naopak váží.

„Já si myslím, že to je rozhodnutí každého a je lepší, když ty děti nechce, aby se do toho nenutila. Ať je radši hodná teta...Já si těch ženských vážím, že udělaj tohle rozhodnutí. Bud' je pro ně důležitější práce a nebo ty pudy třeba nemaj.“
(Eva 25 let)

„Mám na to kladný názor. Je stokrát lepší dítě nemít a vědět, že jsem tak šťastná, než aby žena měla dítě jen proto, že se to od ní jako od ženy očekává, splnit nějaký standard. ...nemít ho rád, neumět nebo nechtít se k dítěti postavit, nemít k němu zodpovědnost. Oceňuju a vážím si žen, který to o sobě ví a podle toho se taky chovaj.“ (Klára 24 let)

Názory, že je to „každého věc“ se vesměs objevují u všech žen. Ale ženy, které jsou již matkami, dodávají, že by si takovou situaci sami neuměly představit.

„Já si to představit třeba nedokážu, že bych dítě neměla. Já bych měla pocit, že žiju úplně zbytečně, že nedokážu vytvořit hodnoty jinde.“ (Monika 28 let)

Také spíše ženy matky hovoří o tom, zda je či není dítě smyslem života ženy. Různí se i jejich názory na to, zda je „mateřský pud“ něco, co je ženám vrozeno. U dvou žen (shodně matek samoživitelek) se objevil názor, že tyto pudy mohou přijít až během těhotenství, tedy že to není něco samozřejmého, s čím se žena rodí.

„Já myslím, že toho ty ženy budou litovat, už jsem se s tím setkala. Vůbec nevím, proč se tak rozhodnou – jestli by to nezvládly... Spíš je mi jich líto, že budou na starý kolena sami. Já myslím, že v člověku je, aby měl děti. V dnešní době máme velký vztah k dítěti. ...ted' mám pro co žít.“ (Lenka 29 let)

„...pár jich známa strádají, jsou zlé...Dítě by myslím nemělo být smyslem života, buď si za to schovává svoje problémy, nebo to dítě příliš vyzdvihuje, dusí. ...já jsem nikdy nebyla nějak k dětem, moc mi neřikaly, ale nějak během těhotenství jsem to v sobě objevila. Ale můžu říct, že kdyby moje dítě nepřišlo neplánovaně, tak jsem ještě bezdětná...“ (Lucie 28 let)

Závěr

Pohled žen na rodičovství se v podstatě neliší. Nejčastěji ženy hovoří o nedostatku času pro sebe, zodpovědnosti za někoho druhého a o tom že se vše „točí“ jen kolem dítěte. Ale také poukazují na vznik nového, jedinečného vztahu. Uvědomění si těchto okolností přináší i jistou dávku zodpovědnosti při rozhodnutí se být matkou či nikoliv. Ženy již nepřistupují k dítěti tak, že se „nějak“ postarají, ony se chtějí postarat co nejlépe. Takže pokud si nejsou jisté vhodnými okolnostmi, raději s dítětem ještě počkají.

Z mé sondy vyplývá, že jednou z takových vhodných okolností je ekonomické zajištění – mít vhodné bydlení, práci a finance – to je to, co ženy pro své rozhodnutí potřebují. Jak některé z nich uvádějí, poskytuje jim to určitou jistotu, dobrý základ pro vytvoření rodiny. Ačkoliv důležitost přikládají také vhodnému partnerovi, již pro ně není příliš zásadní, zda se jedná o soužití v manželství, nebo v nesezdaném soužití (kromě vdaných žen, z nichž ale 2 žily před uzavřením sňatku v dlouhodobé kohabitaci a jedné se narodilo dítě ještě před uzavřením manželství-což by potvrdovalo fakt, že nesezdané soužití je alternativa předcházející manželství). Dá se říci, že ženy v manželství nemají určitou jistotu (což se vzhledem k vysoké rozvodovosti dá předpokládat). Ženy jsou již také více soběstačné, nepotřebují takové zaopatření od muže. Ženy soužití s mužem považovaly v mé sondě za důležité zvláště proto, aby jejich děti vyrůstaly v úplné rodině (osvojily si ženskou a mužskou roli, což se dá, zvláště podle matek samoživitelek, nahradit příp. dědečkem, strýcem apod.). Sociální politika státu, jak jsem předpokládala, nemá, nebo neměla výraznější vliv na rozhodování žen. Lze ale shrnout, že si ženy myslí, že by měla sociální politika vytvářet určité příznivější klima pro to, aby ženy měly své děti a měly jich třeba i více. Za důležité považovaly oblast bydlení a nenechat ženu s minimálními finančními prostředky. V názorech na rozhodnutí nemít dítě vůbec se ženy z mého výzkumu v podstatě shodují. Nejliberálněji k tomuto rozhodnutí přistupují mladé bezdětné ženy. Ty ještě nestojí bezprostředně před rozhodnutím o dětech, podle jejich výpovědí se jedná ještě o relativně vzdálenou budoucnost. Také ještě nemají

zkušenosti s rodičovstvím. Ženy matky vidí ženy, které se rozhodnou pro dobrovolnou bezdětnost, spíše jako osobu hodnou politování. Dobrovolná bezdětnost byla spojována zvláště s orientací ženy na práci a kariéru.

V této práci bylo nastíněno jaký je přístup mladých lidí k rození dětí a také jaký je přístup státu. U mladých lidí (a již i žen) se jedná zvláště o možnosti seberealizace v zaměstnání, orientaci na své koníčky, cestování apod. Chtějí nejdříve něco prožít, vytvářet hodnoty jinde, než v mateřství. Zaopatřit nejdřív sebe a poté vytvořit vhodné podmínky i pro dítě. Stát jim v tomto „napomáhá“ tím, že neumožňuje lépe skloubit pracovní a rodinnou roli, dostat se snadněji k bydlení apod. To bylo blíže popsáno v začátcích teoretické části. V této práci byly charakterizovány či zjištěny spíše obecné faktory, které mohou ovlivňovat rozhodnutí žen mít nebo nemít dítě. To se shoduje s cíli uvedenými v úvodu práce. Se snižováním porodnosti si odborníci jistě kladou otázku, co takový, pro společnost negativní, jev způsobuje. Jisté problémy jsou zmíněny i v mé práci. Kdyby rodinná politika ve spolupráci s ostatními politikami začala efektivně fungovat, mohlo by dojít ke zlepšení prostředí pro rození dětí. Rozhodnutí mít více než dvě děti by pak nemuselo být spojováno s „bláznovstvím.“ Život matky s malým dítětem by pak nemusel být tak separován od života těch, které děti nemají (ty by tento vliv nemusely vnímat jako negativní).

Seznam použité literatury:

1. BARTOŇOVÁ, Dagmar. *Populační vývoj České republiky 1990-2002*. Praha: DemoArt, 2002, ISBN 80-902686-8-4
2. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, [online] *A léta běží...* [cit.2007-10-25]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/OE001DC578/\\$File/1417071.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/OE001DC578/$File/1417071.pdf)
3. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, [online]. *Vývoj obyvatelstva ČR v roce 2006*, poslední aktualizace 2007-08-08, [cit. 2007-10-25]. Dostupné na WWW: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/2100442375/\\$File/400707u.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/2100442375/$File/400707u.pdf)
4. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, [online]. *Populační prognóza ČR do roku 2050*, Poslední aktualizace: 2006-10-26, [cit. 2007-10-28]. Dostupné na WWW: [:http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/\\$File/4025rra.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/B0001D6145/$File/4025rra.pdf)
5. DUDOVÁ, R. VOHLÍDALOVÁ, M. [online]. *Rodina a rodičovství v individualizované společnosti*, [cit. 2007-12-1]. Dostupné na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2005112901>
6. HAŠKOVÁ, H. [online]. *Reprodukční preference a bezdětnost v české společnosti ve světle kvantitativních dat*, [cit. 2007-11-21]. Dostupné na WWW: <http://www.soc.cas.cz/projects/cz/16/34/Fenomen-bezdetnosti-v-kontextu-socialnich-zmen-v-ceske-spolecnosti-html>
7. HAŠKOVÁ, H. [online]. *K genderovým aspektům bezdětnosti*, vloženo: 2003-06-30, [cit. 2007-11-22]. Dostupné na WWW: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=1542lst=106>
8. HAŠKOVÁ, H., ZAMYKALOVÁ, L. [online]. *Mít děti – co je to za normu? Čí je to norma?* [cit.2007-11-22]. Dostupné na WWW: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v4001>
9. CHALOUPKOVÁ, J. Dohromady, nebo každý zvlášť? *Sociologický časopis*, 2006, roč.42, č.5, S. 971-985

- 10.** JAKLOVÁ, H. ŠTĚPÁNKOVÁ, M. *Vybrané problémy v oblasti rovného postavení žen a mužů pečujících o děti a návrhy na jejich řešení*. Praha: Aperio, 2005, ISBN 80-903087-4-0
- 11.** JUŘÍČKOVÁ, L. [online]. *Bezdětnost v České republice*, poslední aktualizace 2005-07-24, [cit. 2007-11-21]. Dostupné na WWW: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=118
- 12.** KŘÍŽKOVÁ, A. VOHLÍDALOVÁ, M. [online]. *Kdo se bojí zaměstnané matky?* Poslední aktualizace: 2007-10-31, [cit.2007-10-11]. Dostupné na WWW: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=289&lst=120>
- 13.** KUČERA, M. FIALOVÁ, L. *Demografické chování obyvatelstva ČR během přeměny společnosti po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996, ISBN 80-85950-07-3
- 14.** LUX, M. O spokojenosti českých občanů s užívaným bydlením, *Sociologický časopis*, 2005, roč. 41, č. 2, S. 227-249
- 15.** MATĚJKOVÁ, B., PALONCYOVÁ, J. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Praha: VÚPSV, 2004
- 16.** MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-549-0
- 17.** MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní koncepce rodinné politiky*, Poslední aktualizace 2005-11-8, [cit. 2007-11-8]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf
- 18.** MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, [online]. *Národní zpráva o rodině 2004*, Poslední aktualizace: 2005-29-04, [cit. 2007-10-28]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf
- 19.** MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X
- 20.** PALONCYOVÁ, J. [online]. *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj*, [cit.2007-11-30]. Dostupné na WWW: http://www.vupsv.cz/Paloncova_zmeny_ceske_rodiny.pdf
- 21.** RABUŠIC, L. CHROMKOVÁ, B. Jednodětnost v českých rodinách. Kdo jsou ti, kdo mají nebo plánují pouze jedno dítě, *Sociologický časopis*, 2007, roč. 43, č. 4, S. 699-717

- 22.** SLEPIČKOVÁ, L. Nedobrovolná bezdětnost jako sociologické téma, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 5, s 939
- 23.** ŠŤASTNÁ, A. Druhé dítě v rodině – preference a hodnotové orientace českých žen, *Sociologický časopis*, 2007 roč. 43, č. 4, S. 730-731
- 24.** TOMÁŠEK, M. Singles a jejich vztahy; Kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 1, S.81-101

Abstrakt

VEBROVÁ, P. *Co ovlivňuje rozhodnutí mladých žen mít nebo nemít děti?* České Budějovice 2007. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Ján Mišovič.

Klíčové pojmy: populační vývoj, rodinná politika, rodinné strategie, postavení dítěte, bezdětnost

Cílem práce je nastínit, jaké faktory mohou ovlivňovat rozhodování mladých žen mít nebo nemít dítě, co považují při svém rozhodování za důležité apod. Práce obsahuje teoretickou i praktickou část. První kapitola informuje o současné situaci v české populaci (vývoj porodnosti...). Další tři kapitoly se zabývají různými aspekty, které mohou mít vliv na rozhodování se mladých žen o dítěti. Samostatně stojí kapitola o postavení dítěte ve společnosti a jeho významu pro rodiče. Teoretická část je zakončena kapitolou, která vypovídá o situaci, kdy žena nemá dítě vůbec (dobrovolně i nedobrovolně).

Praktická část – výzkum, či spíše sonda pomocí hloubkového rozhovoru – by pak měla na konkrétních odpovědích 12 žen přiblížit, co je pro ně samotné důležité v souvislosti s jejich rozhodováním se pro nebo proti dítěti. Dále jsou zde zmíněny jejich názory na manželství, dobrovolnou bezdětnost apod.

Abstract

What affects the decision of young women to have or not to have children?

Key terms: population trend, family policy, family strategy, role of child, childlessness

The target of the thesis is to sketch out which factors can influence the decisions of young women to have or not to have a child, what the women consider important at the decision making, etc. The thesis consists of a theoretical as well as of the practical part. First chapter informs about the current situation in the Czech population (the natality trend ...). Next three chapters deal with various aspects, which might influence the decision of young women about a child. The chapter about the role of a child in society and its importance for parents stands separately. The theoretical part ends with chapter, that predicates about a situation when woman has no child ever (voluntarily or involuntarily).

The practical part – the research, or better a probe by a depth interview – should show on the particular answers of 12 women, what is important for them at the decision for or against having a child. Further on there are mentioned their opinions on marriage, voluntary childlessness, etc.